

George G. Potra

***2000 de documente Titulescu  
îmbogățesc Fundația Europeană Titulescu  
cu un tezaur arhivistic\****

Totul a început în urmă cu aproape zece ani.

La puțin timp după editarea, în 1994, a lucrării Nicolae Titulescu, *Politica externă a României. 1937* și Nicolae Titulescu, *Romania's Foreign Policy. 1937*, un corespondent elvețian ne-a informat că dispune de ediția originală, în limba franceză, a acestei lucrări și că ne-o ține la dispoziție. Am intrat curând în posesia ei și am editat-o în 1996, sub titlul Nicolae Titulescu, *La politique exterieure de la Roumanie. 1937*. Introducerile la cele 3 ediții precizează, cu exactitate, motivele care l-au condus pe autor la acest demers, circumstanțele în care lucrarea s-a elaborat, cauzele care au împiedicat apariția sa, atât în țară cât și în străinătate, și, în fine, succesiunea reală a definitivării edițiilor, pe de o parte, și dinamica editării lor în România, în anii '90, pe de altă parte.

Am avut ulterior o îndelungată corespondență cu domnul doctor Gilbert Monney Câmpeanu – căci despre dânsul este vorba –, am avut substanțiale convorbiri la București, Geneva și Paris, una mai interesantă decât cealaltă, pentru a afla și a mă convinge în cele din urmă că domnia sa deține un adevărat tezaur documentar.

Nu voi stăruii în acest cadru – deși ar merita să o fac altcândva, altundeva – asupra filmului integral al identificării documentelor, asupra cercetărilor urmărind stabilirea valorii de piese originale și inedite, asupra circumstanțelor în care s-a convenit asupra donării lor și, în fine, asupra clauzelor juridice subscrise de donator și donatar.

Mi-am pus de la început întrebări privind proveniența acestor documente. Domnul doctor Gilbert Monney Câmpeanu mi-a oferit fără reticențe explicații și precizări pe care spațiul nu ne permite să le redăm decât succint.

Timp de 40–50 de ani, aceste documente au fost deținute de domnul George Anastasiu (1905–1992), diplomat român de carieră, licențiat în drept al Universității din București și diplomat al Academiei de Drept Internațional de la Haga. În 1934, George Anastasiu a fost chemat ca șef de

---

\* Articol publicat în „Magazin Istoric“, an XXXVII, serie nouă, nr. 5 (434), mai 2003, pp. 13–17; în Adrian Năstase, George G. Potra, *Titulescu – Ziditor de mari idealuri*, Fundația Europeană Titulescu, București, 2007, pp. 386–393.

cabinet al lui Nicolae Titulescu. În toamna anului 1935, aflat în vacanță la Cap Martin, Nicolae Titulescu – de acord cu Ecaterina Titulescu, Savel Rădulescu, Nicolae Raicoviceanu – a încredințat lui George Anastasiu sarcina de a-i aduna și a-i clasa toate înscrisurile sale în scopul redactării ulterioare de către „Patron“ a unor eventuale memorii. În anii următori, rând pe rând, din partea lui Nicolae Titulescu personal și ulterior din partea Ecaterinei Titulescu și a lui Ion Burcă (la cererea Ecaterinei Titulescu), George Anastasiu a primit noi și noi documente, constituind un fond compact, cuprinzând o mare cantitate de piese în original, dar și în copie. Dinamica intrărilor și ieșirilor din acest fond, ca surse și destinații, poate constitui obiectul unei alte abordări și prezentări. Vom preciza doar că o mare parte din documentele Titulescu, care au fost un timp în custodia lui George Anastasiu (și amintim doar cele 187 caiete personale, format mare, aparținând fostului om politic și diplomat român), au ajuns, prin decizia Ecaterinei Titulescu în posesia – greu de spus dacă prin vânzare sau donație – la The Hoover Institution on War, Revolution and Peace, Hoover Archives, Standford University, Palo Alto, California, USA.

La 26 septembrie 1986, George Anastasiu a desemnat ca moștenitor al tuturor lucrurilor sale din Elveția (inclusiv cele privind pe Nicolae Titulescu) pe domnul doctor Gilbert Monney Câmpeanu.

La 8 ani de la primele contacte, după alte întâlniri și convorbiri, domnul doctor Gilbert Monney Câmpeanu a decis donarea acestor documente Fundației Europene Titulescu, prin actul de donație, pe care l-am semnat ca director al Fundației Titulescu, în calitate de donatar, la 26 octombrie 2002, la Vetroz (Elveția), documente preluate și aduse în aceeași lună în țară.

Au intrat astfel în posesia Fundației Europene Titulescu un total de **1.630** pagini-document (telegrame, note personale, note de convorbiri, memorandumuri, declarații de presă, discursuri) și **425** scrisori adresate de personalități române și străine, toate elaborate în perioada 1923–1931.

Printre scrisorile și telegramele trimise lui Nicolae Titulescu găsim înscrisuri – menționate aleatoriu – semnate de: Regina Maria a României, Regina Olga a Greciei, Patriarhul Miron Cristea, Alexandru Averescu, Ion I.C. Brătianu, Vintilă I.C. Brătianu, Nicolae Iorga, Iuliu Maniu, Ion Mihalache, dr. N. Lupu, Ion Cantacuzino, Ion Antonescu, Elena Văcărescu, Martha Bibescu, Dimitrie I. Ghika, Grigore Gafencu, Constantin Vișoianu, Nicolae Petrescu-Comnen, Vespasian V. Pella, Viorel Virgil Tilea, Eric Drummond, Mineichiro Adatci, Édouard Herriot, Ramsay MacDonald, Austen Chamberlain, Gustav Stresemann, Dino Grandi, François Poncet,

Frank Billings Kellogg, St. Aulaire, Henri de Jouvenel, Madeleine Brisson, Louise Weiss ș.a.

Documentele menționate sunt în imensa lor majoritate originale, redactate în limbile română, franceză, engleză, germană.

Aflate în stadiu înaintat de prelucrare, arhivistică și redacțională, ele vor fi publicate începând cu acest an, unele dintre ele completând ceea ce aveau până acum pentru volumul de documente privind primul mandat al lui Nicolae Titulescu de ministru al Afacerilor Străine (iulie 1927–iulie 1928), iar altele, scrisorile, vor face obiectul unui volum aparte, păstrând integritatea lor inițială în fondul George Anastasiu.

Neîndoielnic, apariția acestora ține nu doar de efortul editorilor – colegii mei, oameni de aleasă ținută intelectuală și morală –, ci și de întrunirea condițiilor material-financiare pe care nu le putem determina și controla.

Publicăm astăzi – demersul nostru se integrează preocupărilor statornice ale revistei „Magazin Istoric“ de a face cunoscute în premieră documente privind istoria României, evenimente, partide, personalități, proiecte – o scrisoare trimisă lui Nicolae Titulescu de Vintilă I.C. Brătianu, la sfârșitul anului 1924, în legătură cu problemele economico-financiare care confruntau țara noastră în negocierile internaționale consacrate reglementării datoriilor și reparațiilor de război și pregătirile delegației române chemată să facă față tuturor presiunilor și subterfugurilor la care apela actorii scenei politice, învingători sau învinși.

*„Am ajuns la un punct critic al chestiunii aplicării tratatelor“*

București  
21 decembrie 1924

MINISTERUL FINANTELOR

—————  
CABINETUL MINISTRULUI

Iubite Lordule,

Iată o scrisoare ce ți-era destinată încă demult, dar treburile curente și îndeosebi bugetele m-au absorbit în timpul din urmă. A trebuit deci să mă mulțumesc să-ți răspunz la diferitele telegrame și scrisori ce mi-ai trimis în chestiile ce apărai, prin mijlocul mai expeditiv al telegramelor. Dacă cum

mi-ai telegrafiat ne vom întâlni la 4 ianuarie la Paris, vom putea mai pe lung să reluăm conversațiile noastre întrerupte la Geneva.

Până atunci, aș vrea să-ți dau câteva explicații asupra celor ce mă aștept eu la Paris și de ce te-am rugat să rupi două zile mai mult din vacanție pentru a veni înaintea mea acolo.

Atât din scrisoarea dtale trimisă în ziua Sfântului Nicolae asupra atmosferei găsită acolo, cât și din toate câte mi le-ai comunicat cu prilejul discuției Relief Bonds la Londra, dar și din tot ce resimțim și pe aici, fie direct, fie prin Afacerile Străine, atmosfera ce vom găsi la Paris împrejurul Conferinței nu va fi din cele mai plăcute. Cauza? Ivitu-s-au chestii noi care să justifice după 3 ani de rezolvări, adesea ori greu de împlinit a o sută de chestiuni vechi? Negreșit nu. Cauza și pentru noi și cred și pentru ceilalți, judecând după conflictele ce nasc la fiecare moment în timpurile din urmă, este că am ajuns la un punct critic al chestiunii aplicării tratatelor, că toți au sperat mult de la despăgubirile de primit și că azi văzând – cei mari îndeosebi – că nu vor lua tot ce sperau, ca corbii se reped să ia de la vecin și cu atât mai mult cu cât cred că pe îi cei mici îi vor putea jefui mai lesne. De aci conflictul între Anglia și St. Unite, învoirea ce caută francezii să facă cu acestea pentru a trage pe ceilalți pe sfoară, frecăturile între Belgia și Franța, atitudinea ciudată a Italiei etc. De ce deci să ne mirăm că corbii cei mari nu vor azi să jefuiască sau cel puțin să șantajeze (vezi ultima notă engleză) pe cei ce îi cred că se vor supune și intimida de toate cuvintele lor mai tari pentru ca la urma urmelor conflictul să se termine printr-o încasare mai mare în favoarea lor.

Și cum Conferința de la Paris este și o pregătire pentru această răfuire generală de [indescifrabil] între state pe care o simțim cu toți că vine, fiecare caută să-și tragă spuza pe turta lui.

Și astfel, chestia Relief Bonds în Anglia o datorăm[?] A. Ungare în Paris, a datoriilor interaliate în Statele Unite și toate câte le vom mai vedea în culisele Conferinței.

Am făcut dosare și pregătit memorii pe toate chestiunile de care ai auzit vorbind și vei mai auzi vorbind în Capitala Franței. Și din acest studiu retrospectiv ies iarăși cu convingerea adâncă că ne putem, după toate câte le-am făcut noi singuri, prin *noi înșine, sui pe gard* și noi să-i terfelim, căci prea și-au bătut joc de noi, și prea azi fac pe Schylock-ii. Nu zic că avem interes noi să ridicăm greutăți noi și să nu rezolvăm înainte cum am făcut-o de câțiva ani încoace toate aceste rămășițe de război, dar putem ține capul sus și în realitate să nu cedăm decât acolo unde este drept.

Politicește nu ne dau niciun ajutor (știi ce a fost cu împrum. de 100 mil. fr. în Franța, acum în urmă cu flota sovietică). Până ieri ne țineau pe loc

să nu cumva să tratăm cu rușii, azi, fiindcă au reluat ei relațiile cu Sovietele, le dă acestor nebuni și armele cu care să ne atace. Neîngrijindu-se să ne ajute în armarea noastră cedându-ne câteva submarine etc.

Iar materialicește ne jefuiesc.

Te voi speria probabil de această notă pe care o vei găsi – mai cu seamă ca un diplomat mai încercat ca mine – prea belicoasă. Nu, fii liniștit, nu vii să mă războiesc, dar să mă apăr, când judecând după atmosfera ce prevăd, vor dori să ne jefuiască prea mult și în loc să ne ajute – mi-am cam luat nădejdea – ne-ar pune în neputința de a trăi chiar prin noi înșine.

Voiam însă să te previn de ce te rugasem prin telegramă să vii câteva zile înaintea mea în Paris.

Vom avea acolo trei categorii de chestiuni ce se vor pune și din care numai unele dacă nu le pot rezolvi de aici, le pot pregăti.

Întâia categorie este cele 2 puncte puse în programul Conferinței. Prietenul Neculcea nu prea m-a ținut în curent cu lucrările experților. Știu că au ajuns la un punct mort și că n-au putut ajunge să facă un raport comun; dar care sunt punctele asupra cărora au ajuns să se înțeleagă și care sunt acelea în care se deosebesc? Care sunt punctele ce ne pot interesa pe noi și în ce parte merg interesele noastre? Atât de puțin am fost – cu toate cererile repetate – ținut în curent, încât am telegrafiat alaltăieri dlui Neculcea să pregătească *acolo* studiul acelor 2 puncte din program în legătură cu interesele noastre, să ți le supui și dtale, ca întâlnindu-ne la 4 ianuarie să avem vreme să ne punem de acord și a nu merge la 6 ian. la ședința ca vițelul la poarta nouă.

A doua categorie de chestiuni sunt cele ce sunt în suspensie – și pe care le vei găsi într-o listă pe care am prezentat-o în Consiliul de Miniștri și pe care am dat-o și lui C. Diamandy, pe care te rog să o vezi. Nu are nicio legătură cu Conferința de la 6 ian., dar cu Com. de Reparații și cu diferitele guverne. Îndeosebi trebuie să luăm contact cu Loghan sau mai bine dacă va veni la Paris, cum se spune, cu d. Mellon, min. Fin. St. U., pentru a discuta cu el diferitele noastre treburi americane pe care le cunoști.

În sfârșit a 3-a categorie și nu cea mai puțin importantă este și pentru noi pregătirea răfuirii generale, pentru a pune puțin la punct, față de opinia oficială, drepturile și datoriile noastre și a le arăta ca stat cinstit ce putem și ce nu putem face.

În acest scop, în special am sfârșit după multe întreruperi memoriul ce începusem la Geneva și asupra căruia împreună cu dta și Duca ne pusesem în trăsurile mari de acord. De aceea te-am rugat să pui să-l traducă repede în englezește și să-l dai la tipar ca să-l folosim la „roata lumii“ ce vom găsi

împrejurul Conferinței de la Paris. Vom chibzui împreună acolo ce va mai fi de făcut.

Dar vei zice cu drept cuvânt că mai este o a 4-a categorie de chestiuni, dar nu o atac până nu voi vedea cu dta împreună ce este de făcut. Din ce în ce mă conving că vom fi noi [?] calici, dar nici cei ce tot vorbesc de capitalurile lor, nu sunt tocmai la largul lor și dacă nu se leagă și un interes de alt ordin, nu pot face tot ce făgăduiesc. Cum sper că și d. Oromolu va veni câteva zile după mine la Paris ne vom înțelege dacă este nevoie să trec și eu pe la Londra sau nu. Depinde de ce-mi vei spune dta.

Voi lua cu mine la Paris mai mulți însoțitori decât un min. de Finanțe ar fi dorit. Dar cum sunt atâtea chestii în suspensie și cum nu prea sunt toate deslușite (și nu totdeauna din pricina min. de Finanțe, dar chiar a celorlalte state sau instituții internaționale), trebuie să iau și pe d. Gurău, director gen. al Despăgub., pe d. Teianu [?] cu chestiile datoriei publice, pe d. Eft. Antonescu, care este mereu amestecat acum la chestiile tratatelor și despăgubiri. Apoi cum d. V. Budulescu este la Cernăuți și nu poate veni, l-am înlocuit pentru redactări de memorii cu un tânăr doctor în drept, elev al Șc. de Șt. Politice de la Paris, acum un an ieșit din școală și cu teza reținută, d. Savel Rădulescu. Și în sfârșit pe d. Antoniu ca șef de cabinet, care să se ocupe cu toată bucătăria zilnică.

Am pus să pregătească aci toate dosarele acestor chestiuni și memorii asupra lor.

Cum d. Diamandy nu pleacă decât azi, sosește acolo în pline sărbători; îi va fi deci greu să pregătească pentru 6 ian. diferitele chestiuni și să poată sonda și cunoaște mai de aproape atmosfera ce vom întâlni, contez prin relațiile ce ai la Paris să aflu mai mult de la dta – eu sosind la 4 ianuarie, într-o duminică, nu îmi rămâne mult de aflat.

Deși am primit ieri telegrama dtale cu asigurarea invitării[?] României, până nu o voi vedea în mod oficial, mă îndoiesc, ținând seamă de ultimele demersuri făcute.

Am pus să scrie dl Stoicescu ca să ne reție camere. Cum eu nu țin cu orice preț la Hôtel Mirabeau, dar ca să fiu mai aproape de dta, l-am rugat să te întrebe unde vrei să te scobori în Paris ca să fim împreună.

N-am nevoie să-ți spun că dacă în Memoriul englez, crezi că sunt oarecare îndreptări de făcut asupra unor lucruri care n-ar merge, ești autorizat să le faci, chiar cu riscul ca textul francez, ce este aci la tipar, ar fi puțin deosebit.

În nădejdea și plăcerea de a petrece câteva zile împreună, te rog transmite sărutările mele de mâini doamnei Titulescu și primește pentru dta o prietenească și strângere de mână.

Vintilă I. Brătianu

Alăturtez o notă ce făcusem acum vreo 2 săptămâni pentru pregătirea dosarelor p. Paris.

Original manuscris în română 4 file/8 pagini

Arhiva Fundației Europene Titulescu

Fond Gilbert Monney Câmpeanu/George Anastasiu